

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2019-20-12>

УДК 330.142

Аналіз ринку об'єктів інтелектуальної власності в контексті розвитку економіки знань

Турчина Світлана Григорівнакандидат економічних наук,
доцент кафедри ЗЕД та євроінтеграції
Сумського національного аграрного університету**Пинчук Богдан Валентинович**студент
Сумського національного аграрного університету**Азаров Володимир Вікторович**студент
Сумського національного аграрного університету**Turchina Svetlana, Pinchuk Bogdan, Azarov Volodymyr**
Sumy National Agrarian University

У статті наведено результати досліджень позиції України у міжнародних рейтингах. Встановлено, що на фоні міжнародних порівнянь Україну не можна визнати конкурентоспроможною. Таку ситуацію автори пов'язують із повільним розвитком ринку інтелектуальної власності. У результаті аналізу виявлено наявність значного потенціалу в галузі нових технологій, нових проектно-конструкторських розробок із світовим рівнем конкурентоспроможності, однак ключовою причиною гальмування розвитку є фінансовий складник. Для забезпечення дієвості ринку інтелектуальної власності в статті обґрунтовується доцільність створення сприятливих умов кожному з його учасників за умови дотримання чинного законодавства, правил чесної конкуренції та обмеженої участі державних органів управління та контролю.

Ключові слова: економіка знань, ринок об'єктів інтелектуальної власності, інтелектуальний потенціал, фінансове забезпечення, наукова (науково-технічна) продукція, патентна діяльність.

Turchina S.G., Pinchuk B.V., Azarov V.V. АНАЛИЗ РЫНКА ОБЪЕКТОВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ

В статье представлены результаты исследований позиции Украины в международных рейтингах. Сделан вывод о том, что на фоне международных сравнений Украину нельзя признать конкурентоспособной. Анализ отечественного рынка интеллектуальной собственности свидетельствует о медленном его развитии. Основываясь на статистических данных научной и инновационной деятельности, авторы приходят к мнению о том, что Украина имеет значительный потенциал в области новых технологий, новых проектно-конструкторских разработок мирового уровня конкурентоспособности, однако ключевой причиной торможения развития является финансовая составляющая. Для активизации действенности рынка интеллектуальной собственности первоочередной, по мнению авторов, есть необходимость создания благоприятных условий каждому из его участников при соблюдении действующего законодательства, правил честной конкуренции и ограниченного участия государственных органов управления и контроля.

Ключевые слова: экономика знаний, рынок объектов интеллектуальной собственности, интеллектуальный потенциал, финансовое обеспечение, научная (научно-техническая) продукция, патентная деятельность.

Turchina Svetlana, Pinchuk Bogdan, Azarov Volodymyr. INTELLECTUAL PROPERTY MARKET OBJECTS ANALYSIS IN THE CONTEXT OF ECONOMIC KNOWLEDGE DEVELOPMENT

European choice made by Ukraine and the availability of powerful science resources gives a worthy place to intellectual property – the leading production factor. About 90% development of the modern economy is supplied with intellectual resources, mainly using results of scientific & technical activity and its transformation to innovation products. The goal of the article is researching of the condition of the domestic intellectual property market in the context of economic knowledge development and grounding proposals about its development. The article is showing results of the research about the position of Ukraine in international ratings. The conclusion was made that Ukraine is uncompetitive on international comparison level. It was proved that, in recent years, level of intellectual activity of Ukrainian enterprises and organizations is significantly diminished, as the quantity of scientific & technical workers,

and eventually it reflects on the patent activity. During the research, it was found that indicators of financial maintenance of the science in Ukraine is significantly lower than world standards have, which makes a further technological lag of Ukrainian economy from world leading economics. Basing on the past and current statistical data on scientific and innovation activity, authors made the conclusion about the existence of a significant potential in the field of new technology, new plan project designing developments with the international level of competitiveness, and its insufficient use, distinguishing a financial component as the key factor among the reasons of drag. To improve the intellectual property market, top-priority is creating favorable condition for the each participant adhering current regulations, rules of fair competition and restricting participation of government control and management. Primary theoretic and methodological states illustrated in the article can be used in the process of forming government commercialization strategy of intellectual property objects to organize, save and improve competitiveness advantages of the economy of Ukraine.

Key words: the knowledge economy, intellectual property market objects, intellectual potential, financial maintenance, scientific (scientific & technical) products, patent activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Європейський вибір України та наявність потужних наукових ресурсів забезпечують гідне місце інтелектуальній власності – провідному фактору виробництва.

До необхідності та актуальності розгляду вказаної проблематики спонукають і статистичні дані, які є свідченням того, що інтелектуальному складнику у всьому світі приділяється пильна увага. Як результат – до 90% зростання сучасних економік забезпечується за рахунок інтелектуальних ресурсів, щорічно фіксується ріст обсягу світового ринку нематеріальних активів (у 2017 р. становив близько 700,0 млрд. дол. США [1]), а додана вартість, створена знаннєво та технологічно місткими індустріями, сягає до 30% світового ВВП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність розвитку ринку об'єктів інтелектуальної власності та економіки знань підтверджується як викликами сучасної економіки і суспільства так і науковою зацікавленістю до цієї проблематики. Окремі її аспекти розглядали такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як О. Амоша, Е. Брукінг, О. Бутнік-Сіверський, В. Волошин, В. Геєць, Л. Едвінсон, Т. Лебеда, В. Мельник, І. Павленко, Т. Писаренко В. Семиноженко, Л. Федулова, В. Худолій, Г. Швиданенко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність досліджень у межах визначеної проблематики, простежується недостатність уваги до аналізу сучасного стану вітчизняного ринку інтелектуальної власності в контексті розвитку економіки знань та пошуку ніш його активізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сучасного стану вітчизняного ринку інтелектуальної власності в контексті розвитку економіки знань та обґрунтування пропозицій щодо активізації його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація світової економіки, інформатизація виробничих процесів сприяють активізації науково-технічної діяльності та інтенсифікації процесів комерціалізації результатів наукових досліджень, де інтелект і знання стають стратегічним ресурсом для зростання конкурентоспроможності держави.

Найвідомішими в напрямі визначення рівня конкурентоспроможності та економічного зростання окремих країн є дослідження Всесвітнього економічного форуму, який щорічно проходить у Давосі. З огляду на те, що вагомим чинником формування іміджу України у світі та індикатором для стратегічних інвесторів є міжнародні рейтинги, розглянемо позиції України порівняно з низкою країн за індексом глобальної конкурентоспроможності (табл. 1).

За даними звіту Всесвітнього економічного форуму (Global Competitiveness Index-2017), економіка України у 2017 р. посіла лише 81 місце із 137 досліджуваних держав (табл. 1). Найближчими сусідами нашої країни в рейтингу стали Бутан (82 місце) та Бразилія (80 місце). А вже за опублікованими даними звіту Global Competitiveness Index-2018 наша держава в 2018 р. перемістилася на 83 місце (із 140 країн). Таким чином, Україну на фоні міжнародних порівнянь не можна визнати конкурентоспроможною.

Лідером серед держав світу, що були відібрані для рейтингу, з 2010 р. стабільно є Швейцарія, на другому місці знаходяться США, на третьому – Сінгапур. У десятку найконкурентоспроможніших країн також увійшли Нідерланди, Німеччина («локомотив Єврозони»), Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія, Фінляндія. Європейські країни продовжують переважати в першій частині рейтингу серед найбільш конкурентоспроможних економік світу.

Своєрідним доповненням до індексу глобальної конкурентоспроможності можна

Таблиця 1

Позиції України та деяких країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності

Країна	2015 – 2016 (із 140 країн)		2016 – 2017 (із 138 країн)		2017– 2018 (із 137 країн)	
	місце	індекс	місце	індекс	місце	індекс
Швейцарія	1	5,76	1	5,81	1	5,86
США	3	5,61	3	5,70	2	5,85
Сінгапур	2	5,68	2	5,72	3	5,71
Нідерланди	5	5,50	4	5,57	4	5,66
Німеччина	4	5,53	5	5,57	5	5,65
Гонконг	7	5,46	9	5,48	6	5,53
Швеція	9	5,43	6	5,53	7	5,52
Великобританія	10	5,43	7	5,49	8	5,51
Японія	6	5,47	8	5,48	9	5,49
Фінляндія	8	5,45	10	5,44	10	5,49
Росія	45	4,44	43	4,51	38	4,64
Польща	41	4,49	36	4,56	39	4,59
Грузія	66	4,22	59	4,32	67	4,28
Сербія	94	3,89	90	3,97	78	4,14
Таджикистан	80	4,03	77	4,12	79	4,14
Бразилія	75	4,08	81	4,06	80	4,14
Україна	79	4,03	85	4,00	81	4,11
Бутан	105	3,80	97	3,87	82	4,10
Греція	81	4,02	86	4,00	87	4,02
Молдова	84	4,00	100	3,86	89	3,99

Джерело: складено автором за даними Всесвітніх економічних форумів 2015–2018 рр. [1]

Таблиця 2

Позиції України за індикаторами отримання прав інтелектуальної власності різних міжнародних індексів

Індекс / показник	2015–2016 рр.	2016–2017 рр.	2017–2018 рр.
Глобальний індекс конкурентоспроможності: Кількість патентів, отриманих за процедурою РСТ (на 1 млн. населення)	50 (рейтинг 140 країн)	49 (рейтинг 138 країн)	52 (рейтинг 137 країн)
Глобальний інноваційний індекс: Створення знань	14 (рейтинг 141 країни)	16 (рейтинг 128 країн)	16 (рейтинг 127 країн)
Нематеріальні активи	82 (рейтинг 141 країни)	42 (рейтинг 128 країн)	26 (рейтинг 127 країн)
Глобальний інноваційний індекс Bloomberg: Патентна активність	н/д	27 (рейтинг 80 країн)	27 (рейтинг 80 країн)
Європейське інноваційне табло Інтелектуальні активи підіндексу «Інноваційна активність»	22,4 (бали)	21,9 (бали)	23,6 (бали)

Джерело: складено автором за даними [1]

назвати міжнародні індекси, що оцінюють отримання та наявність прав на інтелектуальну власність (табл. 2).

На думку авторів, «основним капіталом будь-якої економічної структури стає інте-

лектуальна власність, людський капітал, інноваційні розробки та «ноу-хау», а не матеріальні активи і традиційні ресурси, що ще раз свідчить про трансформацію матеріальної основи капіталу в інтелектуальну»

[2, с. 25]. Таким чином, постає необхідність дослідження особливостей формування та розвитку ринку об'єктів інтелектуальної власності як визначального фактора економічного зростання України в найближчій та стратегічній перспективі.

Встановлено, що в останні роки рівень інтелектуальної активності українських підприємств та організацій суттєво знижується (рис. 1).

Упродовж 2017 року наукові дослідження і науково-технічні розробки (далі – ДіР) в Україні виконували 963 організації, 45,8% з яких відносилися до державного сектору економіки, 39,0% – підприємницького, 15,2% – вищої освіти. З наведених даних слідує, що з 2014 р. в основному стабільним є сектор вищої освіти, більшість працівників якого, поєднуючи викладацьку та наукову роботу, не розглядають останню як основний вид діяльності. Водночас скорочуються чисельність підприємств підприємницького сектору.

Аналізуючи географічну приналежність, виявлено, що майже третина загальної кількості наукових організацій розташована у м. Києві (15,5%), значний відсоток фіксується у Харківській та Львівській областях – 7,8% та 5,6% відповідно. Щодо підпорядкування слід відмітити, що найбільша їх кількість підпорядкована Національній академії наук України –

180 од., Міністерству освіти і науки України – 129 од, Національній академії аграрних наук України – 86 од. тощо.

Зважаючи на те, що визначальною умовою ефективного функціонування ринку інтелектуальної власності є наявність та застосування інтелектуальних і людських ресурсів, а Україна традиційно вважається державою з вагомим науковим потенціалом, розглянемо більш детально цей складник (табл. 3).

На підприємствах та в організаціях, які здійснювали НДР, чисельність виконавців на кінець 2017 року становила 94,3 тис. осіб (з урахуванням сумісників та осіб, які працюють за договорами цивільно-правового характеру), з яких 63,0% – дослідники, 9,7% – техніки, 27,3% – допоміжний персонал. Доводиться констатувати, що упродовж 2010–2017 рр. відбулося суттєве зменшення кількості вказаних категорій працівників на 88,2 тис. осіб (51,7%). Негативним є і той факт, що частка виконавців наукових та науково-технічних робіт (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення є досить низькою – 0,6%, у т. ч. дослідників – 0,4%. Аналогічні показники, наприклад, у Данії становлять 3,1% та 2,1% відповідно, Фінляндії – 3,0% і 2,1%, Норвегії – 2,7% і 1,9%, Нідерландах – 2,2% і 1,3%, Словенії – 2,1% і 1,2%.

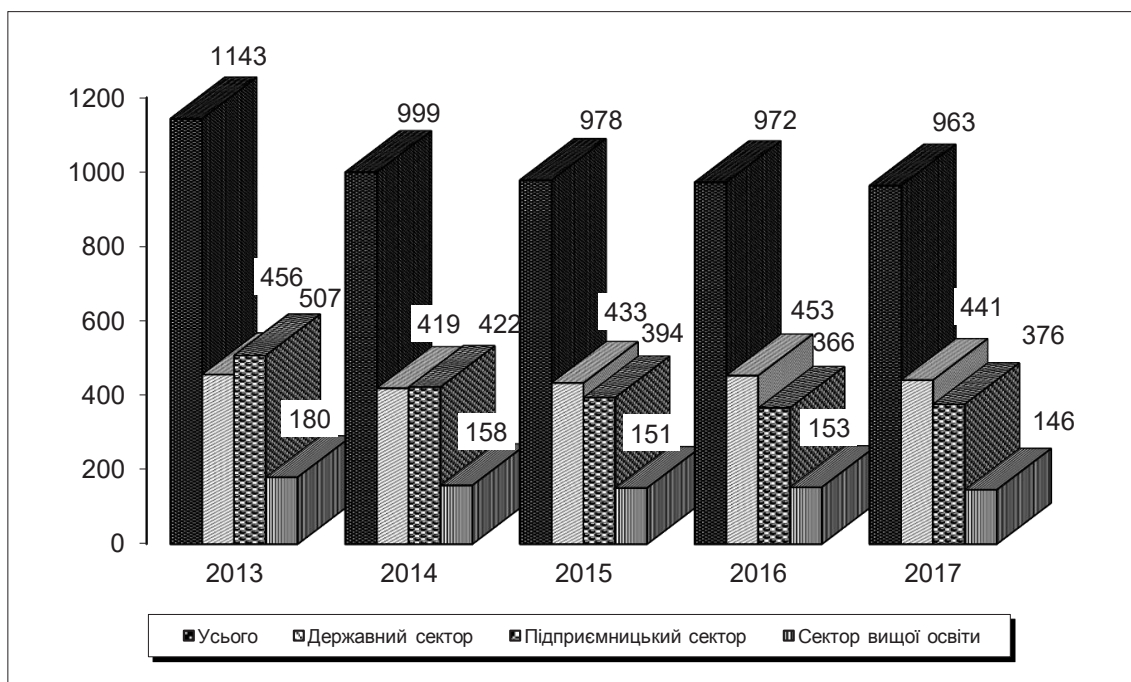

Рис. 1. Динаміка кількості організацій, які здійснювали ДіР, за секторами діяльності, од.

Джерело: складено на основі [3]

За секторами діяльності у 2017 р. чисельність працівників, задіяних у виконанні технічних наукових досліджень і розробок, є найбільшою – 48 985 осіб (52,0% від їх загальної кількості), найменша кількість таких працівників зафіксована у гуманітарній та медичній сферах, їхня питома вага становить 3,4% та 5,5% відповідно (рис. 2).

Про негативний факт свідчать статистичні дані щодо старіння наукових кадрів. Встановлено, що у 2017 р. середній вік фахівців із науковими ступенями становив 49,8 року, що на 2,9 року перевищує показник 2005 р. З-поміж причин можна виділити наслідки міграційних явищ. Міграція спеціалістів, науковців відбувається від регіонів периферії та напівпериферії (Індія, Китай та ін.) до держав, які за критерієм економічного розвитку визнаються центром світогосподарської системи (насамперед США). Дослідження еміграційних намірів громадян України Київським міжнародним

інститутом соціології у 2018 р. показали, що кількість українців, які хочуть виїхати за кордон тимчасово або назавжди, становить: 55,0% – у віці від 18 до 29 років, 44,0% – від 30 до 39 років, 33,0% – 40–50-річні, до того ж з 2009 по 2017 р. кількість українських студентів, які навчаються за кордоном, збільшилася на 81,9%. Із громадян України, які готові емігрувати за кордон, 40,0% – люди з вищою освітою, 27,6% – із середньою спеціальною, 23,2% – із середньою і 17,8% – із неповною середньою освітою, причому головним мотивом є відсутність можливостей для реалізації власного інтелектуального потенціалу, зокрема в реальному бізнесі [4]. В ІТ-галузі, частка якої у ВВП країни становить майже 4,0%, щорічний відтік фахівців за кордон перевищує 3,0 тис. осіб, а середньорічні матеріальні втрати держави становлять до 90,0 млн. грн. [4.]. Загалом, як свідчать дослідження, перехід до інших сфер діяльності та

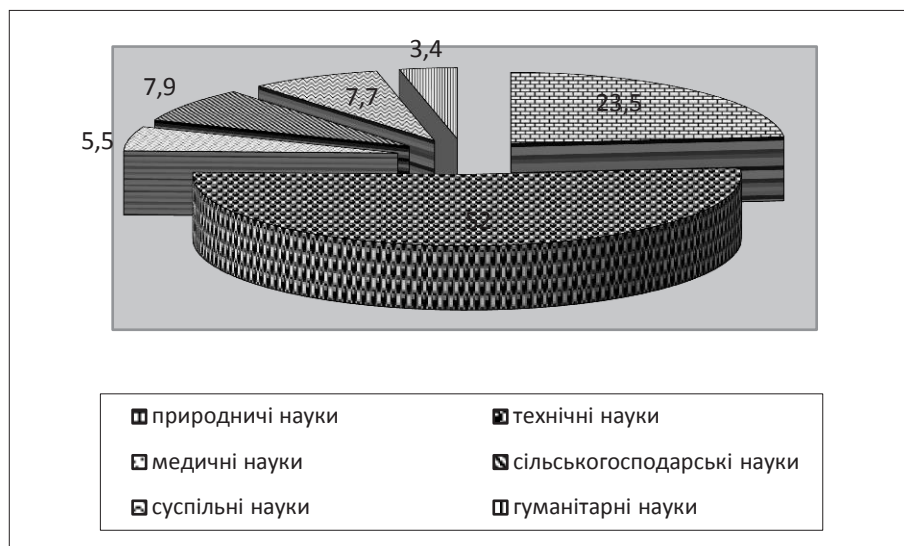

Рис. 2. Питома вага чисельності дослідників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за галузями наук у 2017 році, %

Джерело: складено авторами на основі [2]

Таблиця 3

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями, тис. осіб

Працівники за категоріями	2010 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Усього	182,5	122,5	97,9	94,3
дослідники	133,8	90,2	63,7	59,4
техніки	20,1	11,2	10,0	9,2
допоміжний персонал	28,6	21,1	24,2	25,7
У тому числі мають науковий ступінь				
доктора наук	12,0	9,6	7,1	6,9
доктора філософії (кандидата наук)	46,7	32,8	20,2	19,2

Джерело: складено автором на основі [2]

еміграція найбільш властиві людям у віці від 30 до 54 років [5]. Фінансове забезпечення науки значною мірою визначає стан її комерціалізації. Встановлено, що обсяг фінансування наукових досліджень та розробок за рахунок усіх джерел у 2017 році становив 13 379,3 млн. грн., що є найвищим показником із 2010 р.

Уявлення про рівень фінансування науково-технічної діяльності в Україні характеризують дані рис. 3.

Узагальнений світовий досвід є свідченням впливу науково-технічного потенціалу на соціально-економічний розвиток держави, де чітко спостерігається зв'язок із часткою валового внутрішнього продукту, що в подальшому витрачається на наукові дослідження та розробки (наукоємністю ВВП). Більше того, зростання цієї частки докорінно змінює функціональну роль науки в житті країни. Тому наукоємність ВВП розглядають сьогодні як одну із найважливіших характеристик інноваційності країни [6].

На рис. 4. зображена динаміка наукоємності ВВП, що залишається критично низькою та призводить до втрачання наукою здатності виконувати економічну функцію.

Дослідження аналогічних показників технологічно розвинених держав свідчить про постійне збільшення інвестування з різних джерел у науковий складник. Так, за даними 2016 року частка обсягу витрат на НДР у

ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03%, вищу за середню частку витрат на дослідження та наукові розробки зафіксовано у Швеції – 3,25%, Австрії – 3,09%, Німеччині – 2,94%, Данії – 2,87%, Фінляндії – 2,75%, Бельгії – 2,49%, Франції – 2,25%, а нижчу – у Македонії, Латвії, Румунії, Кіпрі та Мальті (від 0,43% до 0,61%).

Звідси можемо дійти висновку про те, що показники фінансового забезпечення сфери науки в Україні є значно нижчими за світові стандарти, а це зумовлює подальше посилення технологічного відставання вітчизняної економіки від провідних економік світу. Також недостатнє фінансування наукової діяльності в Україні призводить до погіршення соціально-економічного становища наукових колективів, руйнації частини інфраструктури сфери науки країни (експериментальних баз та ін.); зростання передачі зарубіжним фірмам (практично) на безплатній основі результатів науково-технічної діяльності провідних організацій вітчизняними науковими спеціалістами, які емігрували з країни або виїхали за кордон на постійну роботу тощо.

Від інструментів фінансування науково-дослідної діяльності залежить насамперед її створення (рис. 5).

Загалом доводиться констатувати, що реалізація у виробництво наукових продуктів, які мали би стати інноваціями, вказує на надзви-

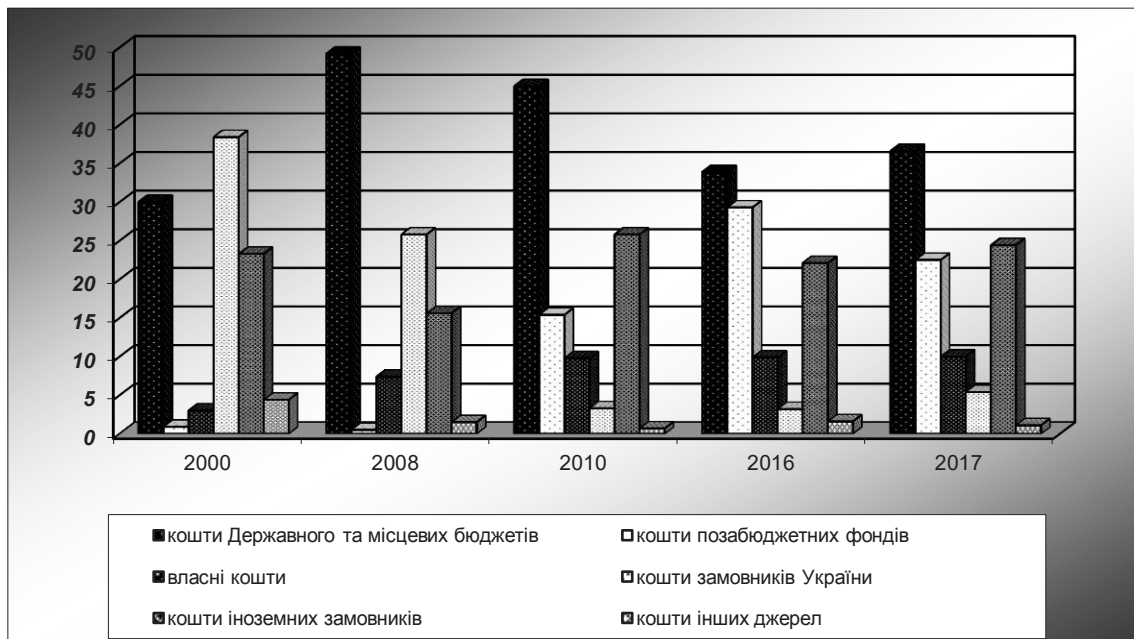

Рис. 3. Розподіл фінансування наукових та науково-технічних робіт за джерелами фінансування, %

Джерело: складено автором на основі [3]

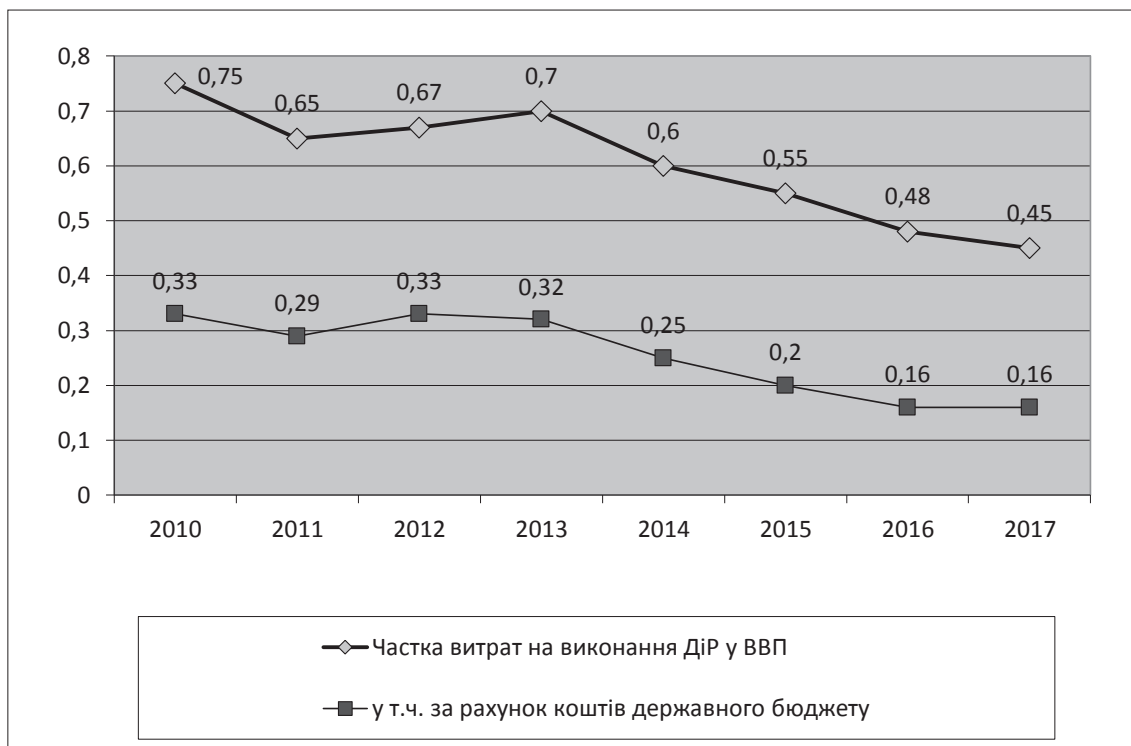

Рис. 4. Динаміка питомої ваги витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП в Україні (за даними Євростату), %

Джерело: складено автором на основі [3]

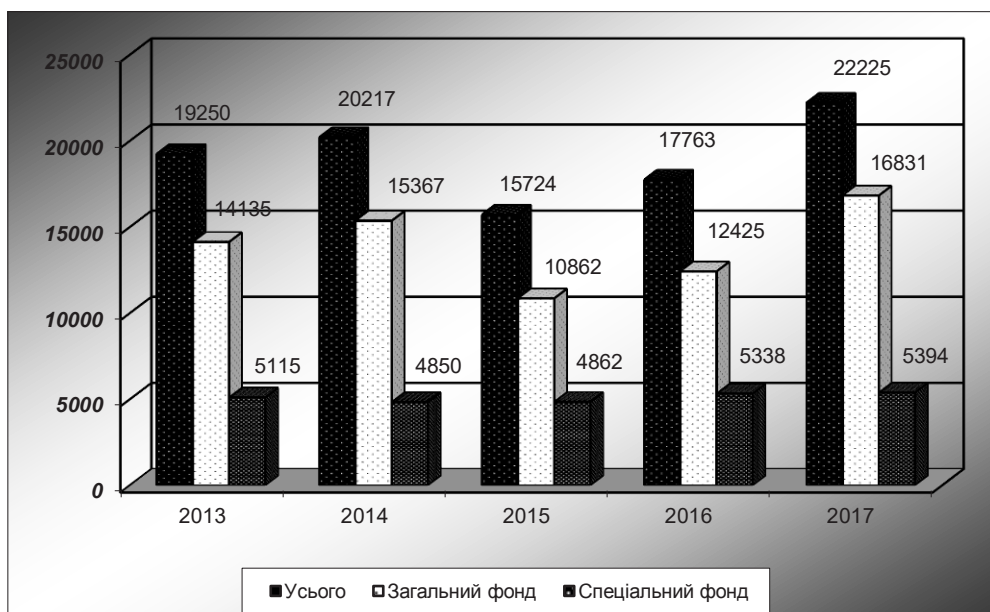

Рис. 5. Динаміка створення НТП, од.

Джерело: складено автором на основі [3]

чайно низькі результати комерціалізації. Причиною цього є складна процедура отримання патенту, тривалий термін розгляду заявок та винесення рішення, недосконалість законодавства, відсутність ефективного механізму охорони прав інтелектуальної власності.

Розглянемо динаміку виданих охоронних документів в Україні в табл. 4.

У 2017 році до Державних реєстрів України внесено 2590 патентів на винаходи (табл. 6), з яких 1224 од. – на ім'я національних заявників (47,3%), 9442 од. – на корисні моделі (9365 і

Таблиця 4

Динаміка виданих охоронних документів в Україні за період 2006–2017 рр.

Роки	Патенти на винаходи	Патенти на корисні моделі	Патенти на промислові зразки	Свідоцтва на знаки для товарів і послуг	Міжнародні реєстрації знаків за Мадридською Угодою
2006	3705	8268	2061	13134	9396
2007	4060	9215	2213	15375	8298
2008	3832	9282	2503	15357	9459
2009	4002	8391	1754	15137	9664
2010	3874	9405	1431	16686	10003
2011	4061	10291	1337	16677	7537
2012	3405	9951	1541	15459	8193
2013	3635	10137	2010	14981	8228
2014	3319	9196	2464	14698	9876
2015	3014	8153	2521	12388	8117
2016	2813	9044	2469	13618	7620
2017	2590	9442	2390	15248	5563

Джерело: складено автором на основі [7]

99,2%), 2390 од. – на промислові зразки (2113 і 88,4%).

Загальна кількість зареєстрованих свідоцтв на знаки для товарів та послуг за національною процедурою становила 15 248 од., з них 12 986 од. – на ім'я національних заявників (85,2%). Надано правову охорону 5563 міжнародним знакам. Зареєстровано 43 кваліфікованих зазначення походження товарів і 1 свідоцтво на право використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів.

На жаль, потрібно визнати, що є дуже багато українських винаходів, які змогли б різко зменшувати витрати енергії та ресурсів, підвищувати продуктивність праці й ефективність суспільного виробництва.

З огляду на викладене варто зазначити, що в Україні мають бути вжиті заходи, здатні кардинально змінювати ситуацію. Держава повинна цілеспрямовано діяти щодо підтримки розвитку винахідництва і широкого впровадження винаходів у процес виробництва. Вважаємо, що без суттєвої державної підтримки розмови про інноваційний розвиток залишаються лише гаслами.

Приєднуємося до думки науковців щодо доцільності проведення ревізії тих розробок, що «покрите шаром пилу на полицях», з метою практичного їх використання для максимального забезпечення економічного ефекту [8, с. 12–22]. Водночас для сприяння науково-технічному прогресу, активізації розвитку національної економіки знань слід все-

бічно стимулювати рух винахідників, створюючи ефективну систему їх винагороди та впровадження кращих винаходів.

Висновки з цього дослідження. Аналіз вітчизняного ринку інтелектуальної власності показав, що процес його розвитку проходить надто повільно. Приведені статистичні дані є свідченням того, що Україна, маючи значний потенціал у галузі нових технологій, нових проектно-конструкторських розробок із світовим рівнем конкурентоспроможності, однак ключовою причиною гальмування розвитку є фінансовий складник.

Наявний на сучасному етапі розрив в економічному розвитку держав світу є наслідком диспропорції в накопичених знаннях, інтелекті, технологіях та способах їх використання, усунення якого знаходиться в площині розвитку економіки знань.

Дослідженнями виявлено, що проблема комерціалізації високотехнологічної продукції актуалізується ще й станом розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Як свідчать офіційні статистичні дані Державної служби статистики, за останні три роки частка високотехнологічного експорту у загальному обсязі вітчизняного експорту є мізерною, оскільки становить близько 6%. виправлення такого становища закладене у розробленій і затвердженій Дорожній карті стратегічного розвитку торгівлі на період 2017–2020 років, мета якої полягає в збільшенні частки експорту високотехнічної продукції з України. Вважаємо, що запровадження та реалізація

механізму стимулювання експортної діяльності власників прав на об'єкти інтелектуальної власності, наміченого в програмі, позитивно позначається насамперед на експорті продукції національних товаровиробників та суттєво змінить наявну ситуацію.

Отже, для забезпечення дієвості ринку інтелектуальної власності необхідно насамперед створити сприятливі умови кожному з його учасників для одержання ними вигоди за максимальної прозорості здійснення операцій щодо об'єктів інтелектуальної власності,

за умови дотримання чинного законодавства, правил чесної конкуренції та обмеженої участі державних органів управління та контролю.

Перспективою подальших досліджень можуть стати науково-теоретичні та науково-прикладні дослідження й розробки щодо особливостей комерціалізації окремих об'єктів інтелектуальної власності (торговельних марок, комп'ютерних програм, об'єктів промислової власності тощо) для побудови комплексної моделі системи управління інтелектуальною власністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. The Global Competitiveness Report 2017–2018. URL: [http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05 Full Report/The Global Competitiveness Report 2017–2018.pdf](http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05_Full_Report/The_Global_Competitiveness_Report_2017-2018.pdf)
2. Хусаїнов Р.В., Данченко Л.Г. Інституційні умови та механізми активізації інноваційної діяльності в Україні / Р.В. Хусаїнов, Л.Г. Данченко // Стан та проблеми розвитку національної економіки в умовах перманентних кризових явищ / за ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. Умань: Видавець «Сочінський», 2015. 236 с.
3. Аналітична довідка. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності за 2017 рік / Міністерство освіти і науки України, Український інститут науково-технічної експертизи та інформації. К., 2018. URL: <http://mon.gov.ua/content/ /na-sajt-mon-ad-kmu – 11.07.18. pdf>
4. «Залишаються найбільш уперті, інертні й старі». «Дзеркало тижня» і КМІС з'ясували причини масового від'їзду українців за кордон. URL: <https://gordonua.com/ukr/publications/ zalishayutsya-nayupertsh-nayblsh-nertn-star-dzerkalo-tizhnya-kms-zyasovali-prichini-masovogo-vdzdu-ukrancv-za-kordon-229094.html>
5. Волошин В.І., Шехлович А.М. Фінансово-економічні інструменти стимулювання розвитку ІТ-сфери України : аналітична записка. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/IT_sfera-9b344.pdf.
6. Лебеда Т.Б. Стан фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні: статистичний розріз / Т.Б. Лебеда. URL: <dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/ handle/.../01-Lebeda.pdf?...1>.
7. ДП «Український інститут інтелектуальної власності». Річний звіт, 2017.
8. Писаренко Т.В. / Стан наукової і науково-технічної діяльності в Україні за даними моніторингу / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, В.М. Євтушенко, О.П. Кочеткова // Наука, технології, інновації. 2017, № 3.
9. Швиданенко Г.О. Інтелектуальні ресурси, які функціонують у зовнішньому середовищі / Г.О. Швиданенко, І.Ю. Гусева // Проблеми економіки. 2012. № 4. С. 181–186.

REFERENCES:

1. The Global Competitiveness Report 2015–2016. Available at: http://www3.weforum.org/docs/.../2017-2018/Global_Competitiveness_Report_2017-2018.
2. Khusainov R.V., Danchenko L. Gh. (2015) Instyucijni umovy ta mekhanizmy aktyvizaciji innovacijnoji dijalnosti v Ukraini [Institutional conditions and mechanisms of activation of innovation activity in Ukraine] *Stan ta problemy rozvytku nacionalnoji ekonomiky v umovakh permanentnykh kryzovykh javyshh* [Status and problems of development of the national economy in the conditions of permanent crisis phenomena] za red. d.e.n., profesora O.O. Nepochatenko. Umanj, Sochinsjkyj, pp. 236.
3. Analitychna dovidka. Stan rozvytku nauky i tekhniky, rezultaty naukovoyi i naukovo-tekhnichnoyi diyalnosti za 2017 rik [Analytical Reference. Status of development of science and technology, results of scientific and scientific activity for 2017]. MES of Ukraine, UkrISTEI. Kyiv, 2018. Available at: <http://mon.gov.ua/content/ /na-sajt-mon-ad-kmu – 11.07.18.pdf>.
4. «Dzerkalo tyzhnja» i KMIS z'jasuvaly prychny masovogho vid'jzdu ukrajinciv za kordon. Zalyshajutsja najbilsh uperti, inerni j stari [Remain most stubborn, inert and old]. Available at: <https://gordonua.com/ukr/publications/ zalishayutsya-nayupertsh-nayblsh-nertn-star-dzerkalo-tizhnya-kms-zyasovali-prichini-masovogo-vdzdu-ukrancv-za-kordon-229094.html>
5. Voloshyn V.I., Shekhlovych A.M. Finansovo-ekonomichni instrumenty stymuljuvannja rozvytku IT-sfery Ukrainy [Financial and economic tools for stimulating the development of IT-sphere of Ukraine], Analitychna zapyska. Available at: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/IT_sfera-9b344.pdf.

6. Lebeda T.B. Stan finansuvannia naukovykh ta naukovo-tekhnichnykh robit v Ukraini: statystychnyi rozriz [The state of financing of scientific and scientific and technical researches in Ukraine: statistics]. Available at: dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/.../01-Lebeda.pdf?...1.

7. DP Ukraïns'kyj instytut intelektual'noji vlasnosti. (2017). [State Enterprise "Ukrainian Institute of Intellectual Property"] Richnyj zvit,

8. T.V. Pysarenko, T.K. Kuranda, V.M. Jevtushenko, O.P. Kochetkova. (2017) Status of scientific and scientific and technical activity in Ukraine according to monitoring data *Nauka, tekhnologhiji, innovaciji* [Science, technology, innovation], no. 3.

9. Shvydanenko, H.O., and Husieva, I.Yu. (2012) "Intelektualni resursy, iaki funktsionuiut u zovnishnyomu seredovyshchi" [Intellectual resources that operate in the environment]. *Problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 181–186.